

Warszawa, 22.11.2000r.

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Obywatelskich

RPO/35593 1/2000/VII/2.5

00-090 Warszawa
Al. Solidarności 77

Tel. centr. 827 62 61
Fax 827 64 53

Pan
Prof. dr hab. Lech KACZYŃSKI
Minister Sprawiedliwości
Prokurator Generalny
W A R S Z A W A

Szanowny Panie Ministrze

W ostatnim czasie wpływają do mnie liczne wnioski od osób pozbawionych wolności o interwencję w związku z systematycznym - jak twierdzą te osoby - ograniczaniem przez Służbę Więzienną możliwości otrzymywania przez nie od rodzin i innych osób bliskich wyrobów tytoniowych. We wnioskach wskazuje się, że pomimo braku stosownych uregulowań prawnych, do praktyki penitencjarnej wprowadzono całkowity zakaz przesyłania w paczkach artykułów tytoniowych, a teraz w niektórych jednostkach penitencjarnych odchodzi się od przyjętej dotychczas powszechnie praktyki zezwalania osobom odwiedzającym na zakup tych artykułów w kantynie więziennej i przekazanie ich podczas widzenia tymczasowo aresztowanemu lub skazanemu. Na ten nowy zakaz zareagowało w swoich wnioskach kilkudziesięciu osadzonych z Aresztu Śledczego w Lublinie. Wielu z nich podniosło, że ich rodzin nie stać - ze względu na trudną sytuację finansową- na wpłacanie kwot pieniężnych na konta depozytowe, gdzie po rozliczeniu, w tym na rzecz funduszu określonego w art. 126 § 1 Kkw, tylko część wpłaconych pieniędzy będzie mogła być przeznaczona na zakupy w kantynie.

Na jeszcze większe trudności w otrzymaniu od rodzin artykułów tytoniowych wskazują przebywający w aresztach śledczych i zakładach karnych cudzoziemcy. Osoby te, najczęściej bez własnych środków pieniężnych, skarżą się, że nie mogą otrzymać artykułów tytoniowych w przesyłanych im paczkach lub podczas widzeń, zmuszone są do ich zakupu w kantynie z tej części kwoty otrzymanej przekazem od rodziny, jaka pozostaje po rozliczeniu na fundusz określony w art. 126 § 1 Kkw.

Ponadto - jak twierdzą skarżący - zakupy te dokonywane są po cenach znacznie wyższych od tych, które obowiązują w ich krajach.

W przepisach regulaminów wykonywania kary pozbawienia wolności oraz wykonywania tymczasowego aresztowania nie został sformułowany zakaz otrzymywania przez osoby pozbawione wolności artykułów tytoniowych w paczkach, w tym również w paczkach z żywnością. W obu tych aktach prawnych trudno też dopatrzeć się przepisów zakazujących osobom odwiedzającym zakupu tych artykułów w kantynie więziennej i przekazania ich podczas widzenia osadzonemu. Można więc uznać, że regulaminy sprawy te pozostawiają do określenia dyrektorom zakładów karnych i aresztów śledczych w ramach ustalanych porządków wewnętrznych dla podległych im jednostek (odpowiednio: w § 9 ust. 2 pkt 10, 12 i 13 regulaminu wykonywania kary pozbawienia wolności oraz w § 12 ust. 2 pkt 10, 12 i 13 regulaminu wykonywania tymczasowego aresztowania).

Także przepisy regulaminów, które określają zawartość otrzymywanych paczek (§ 18 ust. 2 i 3 regulaminu wykonywania kary pozbawienia wolności oraz § 24 ust. 2 i 3 regulaminu wykonywania tymczasowego aresztowania), nie zakazują otrzymania w nich wyrobów tytoniowych. Wskazówkę, jakich przedmiotów nie można przysyłać w paczkach, dają dopiero przepisy ust. 5 w § 18 i § 24, nie wymieniając jednak wśród nich wyrobów tytoniowych.

Na tle tak sformułowanych przepisów wytworzyła się w jednostkach penitencjarnych zróżnicowana praktyka. W wielu aresztach i zakładach dopuszczono na mocy porządków wewnętrznych do przesyłania wyrobów tytoniowych w paczkach z żywnością bądź z artykułami przemysłowymi. W innych jednostkach wprowadzono z kolei rygorystyczny zakaz w tym przedmiocie. Sytuację zmieniło dopiero wyrażone w pismach Ministerstwa Sprawiedliwości i Centralnego Zarządu Służby Więziennej stanowisko, zgodnie z którym papierosy, jako artykuł nie poddający się sprawdzeniu bez naruszenia w istotny sposób jego substancji, powinny być objęte zakazem przesyłania w paczkach. Pisma te spowodowały, że w przeważającej większości jednostek penitencjarnych obowiązuje obecnie zakaz przesyłania w paczkach wyrobów tytoniowych. Nadal utrzymuje się jednak duża liczba skarg od osób pozbawionych wolności, których źródłem są ograniczenia w otrzymaniu wyrobów tytoniowych, jak i niejasne podstawy prawne tych ograniczeń.

Pragnę poinformować, iż Rzecznik Praw Obywatelskich już na początku obowiązywania nowej kodyfikacji karnej zwrócił się pismem z dnia 19 listopada 1998 r. (l.dz. RPO/291385/98/VII/13) do Ministra Sprawiedliwości m.in. o jednoznaczne uregulowanie zasad korzystania z paczek przez osoby pozbawione wolności.

Przepisy regulaminów, które określają warunki udzielania widzeń skazanym i tymczasowo aresztowanym, nie odnoszą się do kwestii zakupu przez odwie-

czających w kantynie więziennej artykułów tytoniowych z przeznaczeniem dla odwiedzanych. Stanowią natomiast, że w czasie widzenia zezwala się na spożywanie artykułów żywnościowych i napojów zakupionych przez odwiedzających na terenie zakładu karnego lub aresztu śledczego (§33 ust. 6 regulaminu wykonywania kary pozbawienia wolności oraz § 43 ust. 6 regulaminu wykonywania tymczasowego aresztowania). Praktyka stosowana przez prawie wszystkie jednostki penitencjarne w kraju poszła jednak dalej. W porządkach wewnętrznych tych jednostek zezwala się bowiem odwiedzającym na zakup artykułów tytoniowych w kantynie więziennej i przekazanie ich podczas widzenia skazanemu lub tymczasowo aresztowanemu. Wychodzi się przy tym z założenia, że przekazanie papierosów zakupionych w kantynie nie stwarza zagrożenia związanego z dostarczeniem przedmiotów niedozwolonych. Rezygnacja z tej praktyki w niektórych jednostkach wywołuje masowe skargi i pogorszenie atmosfery wśród osadzonych.

Brak możliwości szerokiego zatrudnienia odpłatnego osób pozbawionych wolności powoduje, iż ciężar zaspokajania ich potrzeb związanych z paleniem tytoniu oraz spożywaniem innych dozwolonych używek spoczywa w największym stopniu na rodzinach więźniów. Można przewidywać, że w sytuacji, kiedy rodziny nie są w stanie spełnić tego zadania, ich bliscy będą w warunkach więziennych korzystali z zasobów współosadzonych, uzależniając się w ten sposób od innych osób. Należy bowiem zauważyć, iż papierosy, jako artykuł pierwszej potrzeby, ciągle jeszcze spełniają w podkulturze więziennej rolę środka płatniczego we wzajemnych rozliczeniach oraz służą podporządkowaniu sobie współosadzonych.

Rozwiązaniu opisanych powyżej problemów służyć powinno jasne uregulowanie prawne sposobów dostępu osób pozbawionych wolności do wyrobów tytoniowych. Zakres takiego uregulowania - w mojej ocenie - mógłby obejmować:

- zezwalanie osobom odwiedzającym na zakup w kantynach więziennych artykułów tytoniowych i przekazanie ich w czasie widzeń skazanym i tymczasowo aresztowanym. Praktyka ta nie stwarza zagrożenia związanego z dostarczeniem przedmiotów niedozwolonych;
- stosowanie w indywidualnych przypadkach, uzasadnionych prawdopodobieństwem dostarczenia przedmiotów niedozwolonych zakazu otrzymania przez tymczasowo aresztowanych i skazanych wyrobów tytoniowych w paczkach przesyłanych od rodzin;
- rozwijanie w zakładach karnych działalności funduszy samopomocy skazanych, których zasoby będą służyły m.in. udzielaniu zapomóg osadzonym nie posiadającym środków finansowych.

Na podstawie art. 16 ust. 1 i ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (tekst jednolity: Dz.U. z 1991 r. Nr 109, poz. 471 ze zm.) uprzejmie proszę Pana Ministra o ustosunkowanie się do przedstawionych w niniejszym piśmie ocen i wniosków oraz propozycji zmiany przepisów regulaminu wykonywania kary pozbawienia wolności i regulaminu wykonywania tymczasowego aresztowania.

Z poważaniem

Zastępca
Rzecznika Praw Obywatelskich
/-/ dr Jerzy Świątkiewicz